

Täysistunto

Torstai 2.12.2021 klo 16.00—20.36

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tutkimustietovarannosta

Hallituksen esitys HE 177/2021 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2021 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 16/2021 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskusteluun, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko.

Keskustelu

20.21 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Olen täällä koko illan odottanut tätä, ja hyvää kannattaa odottaa, eikö niin? Eli hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tutkimustietovarannosta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tutkimustietovarannosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävänä olisi ylläpitää valtakunnallista tutkimustietovarantoa, johon tallennettaisiin Suomessa tehtävään tutkimukseen liittyviä tietoja. Opetus- ja kulttuuriministeriö toimisi tutkimustietovarannon rekisterinpitäjänä. Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi oikeus luovuttaa tietoja tutkimustietovarantoon tietojen luovuttajien huolellisuusvelvoitteesta sekä tutkimustoimijoiden tiedonsaantioikeuksista ja tutkimustietovarannon avoimesta tietopalvelusta.

Kerron teille nyt, mihin päädyimme tuolla valiokunnassa, eli esittelen valiokunnan mietinnön 16/2021. Valiokunnan yleisperustelut: Tutkimustietovaranto kokoaa ja välittää esimerkiksi tutkimustietoja, tutkimusaineistojen kuvailutietoja ja rahoitusta koskevia tietoja Suomessa tehtävästä tieteellisestä tutkimuksesta. Valiokunta katsoo, että tutkimustietovarannolle asetetut tavoitteet, kuten tutkimustiedon ja aineistojen laadun parantaminen sekä näkyvyyden, löydettävyyden ja saavutettavuuden lisääminen ovat kannatettavat. Tutkimustietovarannolla tuetaan tieteen avoimuutta ja helpotetaan tutkimustoimintaan liittyvän tiedon löytämistä ja joustavaa hyödyntämistä myös organisaatioiden sisällä.

Hallituksen esityksen mukaan tutkimustietovaranto tekee tutkimuksen teon prosessia tutummaksi myös laajalle yleisölle. Siten tutkimustietovarannolla on potentiaalia lisätä tutkimuksen vaikuttavuutta ja laajempaa hyödyntämistä yhteiskunnassa. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muutamien huomioiden ja muutosesityksin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2021 vp

Me käymme läpi tässä mietinnössä tietosuojan näkökulmaa ja sitten tällaisen ORCID-tunnisteen käyttöä, ja teemme myöskin yhden muutoksen, joka selkeyttää tätä lakiesitystä. Se kohdistuu tuonne ensimmäiseen pykälään: Valiokunta kiinnittää huomiota pykälässä käytettyyn sanaan ”ylläpitää”, joka aiheuttaa epäselvyyttä opetus- ja kulttuuriministeriön roolista henkilötietojen käsittelyä ja rekisterinpitoa koskien. Ehdotetun säännöksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö on valtakunnallinen tutkimustietovarannon ylläpitäjä. Pykälän mukainen ylläpitovastuu kuuluu tyypillisesti henkilötietojen käsittelijälle. Rekisterinpitäjyydestä säädetään lakiehdotuksen 7 §:ssä, jonka perusteluissa kuvataan tutkimustietovarannon ylläpitoratkaisu. Lakiehdotuksen 1 §:ssä luodaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimivalta tutkimustietovarannon osalta.

Saadun selvityksen mukaan lakiehdotuksen 1 §:n säännöksen tarkoituksena on luoda opetus- ja kulttuuriministeriölle nimenomainen toimivalta tutkimustietovarannon kaltaisen palvelun perustamiseen. Sääntelyn selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa, että säännöksen ilmaisua muutetaan siten, että tutkimustietovarannon ylläpitämisen sijasta siinä ilmaistaan, että opetus- ja kulttuuriministeriössä on tutkimustietovaranto, mikä kuvastaa esitystä selkeämmin sääntelyn tarkoitusta luoda opetus- ja kulttuuriministeriölle selkeä toimivalta tutkimustietovarannon osalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lain 1 §:ssä on ehdotettu säädettäväksi valtakunnallisesta tutkimustietovarannosta, kun taas muualla laissa ja lain nimikkeessä säädetään tutkimustietovarannosta ilman mainintaa sen valtakunnallisuudesta. Saadun selvityksen mukaan valtakunnallinen-termin käytöllä on ollut tarkoitus kuvata tutkimustietovarannon laajuutta ja tavoitetta, että tutkimustietovarantoon kootaan kattavasti Suomessa tehtävää tutkimusta koskevat tiedot. Kun tutkimus on luonteeltaan kansainvälistä ja tutkimustietovarannon sisältämissä tiedoissa on yhteyksiä muissa maissa tehtävään tutkimukseen, voi säädös ehdotetussa muodossaan johtaa väärinkäsitykseen. Epäselvyyksien välttämiseksi ja lain johdonmukaisuuden turvaamiseksi valiokunta ehdottaa valtakunnallinen-sanan poistamista 1 §:ssä.

Myöskin 6 §:ään tehdään muutos. Kysymyksessä on avoin tietopalvelu. Valiokunta toteaa, että pykälässä avointa tietopalvelua koskevan sääntelyn sanamuodosta jää epäselväksi, millä taholla on oikeus luovuttaa henkilötietoja ja mitä tietoja luovutetaan. Lisäksi ilmaisusta ”yleisesti saatavilla” ei ilmene, miten avoin tietopalvelu toimii. Valiokunta ehdottaa 2 momenttia muutettavaksi siten, että opetus- ja kulttuuriministeriö mainitaan nimenomaisesti tahona, jolla on oikeus luovuttaa henkilötietoja. Luovutettavat tiedot yksilöidään viittauksella lain 3 §:n 2-momenttiin.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että ilmaisu ”yleisesti saatavilla” korvataan ilmauksella ”julkisen tietoverkon välityksellä”, joka kuvaa paremmin tässä tarkoitettua avoimen tietopalvelun luonnetta. Valiokunta asiantuntijalausuntoon viitaten ehdottaa, että 2-momentin viimeiseen virkkeeseen ilmaisu ”saadaan hakea” muutetaan ilmaisuksi ”on mahdollista hakea”, jotta säännöksessä on säädösperusteinen rajausta sille, että tietopalvelusta on ylipäättään mahdollista hakea henkilötietoja ainoastaan yksittäisinä hakuina. Esitetty ilmaisu ”saadaan hakea” ei riittävän tarkasti rajaa sitä, että tietopalvelusta on ylipäänsä mahdollista hakea tietoja yksittäisinä hakuina.

Näillä muutoksilla aivan yksimielinen mietintö tuli. — Kiitos paljon.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2021 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 177/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.